

UJMA

Št. 3

Pred kratkim je izšla tretja številka Ujme, revije za vprašanja vastva pred naravnimi in drugimi nesrečami, ki jo izdajata Republiški štab za civilno zaščito in Republiški sekretariat za ljudsko obrambo. Zamisel o takšni reviji je v precejšnji meri izšla iz geografskih krogov, pa tudi zdaj geografi pridno sodelujejo s članki in v uredniškem odboru (predsednik je akad. I. Gams, mag. M. Orožen Adamič).

Revija je izrazito interdisciplinarna, povezuje strokovnjake raziskovalce iz najrazličnejših strok, od geografije do jedrske fizike in sociologije, ter praktike, ki se ukvarjajo z organizacijskimi in drugimi nalogami na področju varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami.

Interdisciplinarno usmerjenost revije, ki je z naklado 3000 izvodov hitro našla svoje mesto v slovenskem prostoru, na prvi pogled odraža tudi zelo pestra vsebina. Ker tukaj ni moč predstaviti vseh 46 prispevkov v zadnji številki, bom vsebino na kratko predstavil po tematskih sklopih.

Naslovna stran in članek J. Štirna sta posvečena cvetenju alg na severnem Jadranu. Pet člankov obravnava različne značilnosti suše v letu 1988 in njenih posledic, ki jih je najbolj občutilo kmetijstvo, osem člankov pa se ukvarja s potresi (potresi v Sloveniji v letu 1987, 1988, potres v Ljubljani 1895 idr.).

Drugi članki obravnavajo ostale naravne nesreče, ki so se pripetile v lanskem letu ali nas neposredno ogrožajo (snežni in zemeljski plazovi, poplave, steklina, nalezljive bolezni, spomladanska pozeha). Več člankov je posvečenih še psihološkemu vidiku naravnih nesreč in proučevanju zaznavanja ogroženosti pri ljudeh, solidarnosti ob naravnih nesrečah, zaznavanju solidarnosti, organiziranosti civilne zaščite v krajevnih skupnostih in v Švici, delovanju sistema opazovanja in obveščanja o

naravnih in drugih nesrečah v Sloveniji, uporabi računalnikov pri spremljanju naravnih in drugih nesreč itd.

Skratka, na 133 straneh lepo oblikovane in opremljene revije je na vsakomur razumljiv, a strokovno tehten način predstavljena široka paleta problematike naravnih in drugih nesreč v Sloveniji in v svetu, ki bo prav gotovo zanimala še marsikoga iz geografskih krogov.

Revijo je mogoče kupiti v knjigarnah in nekaterih kioskih (cena 50.000 din), lahko pa se jo tudi naroči na naslovu uredništva: Republiški sekretariat za ljudsko obrambo, Župančičeva 3, 61000 Ljubljana.

Karel Natek

GEOGRAFSKI ZBORNIK 28.

Ljubljana 1988, 220 strani

Geografski zbornik je glasilo Geografskega inštituta Antona Melika Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti. V njem so objavljene praviloma daljše razprave, ki segajo na različna področja temeljnega geografskega preučevanja slovenske zemlje in njenega človeka. Tudi zadnja, osemindvajseta knjiga Geografskega zbornika, ki izhaja letno od leta 1972 dalje, prinaša več razprav, ki posegajo na različna področja raziskovalnega dela slovenskih geografov.

Uvodoma je natisnjena obširna študija V. B r a č i č a, "Lendavske gorice. (Geografska monografija)", in sicer na str. 5-86. Z različnih, predvsem z regionalno-geografskih vidikov je osvetljen skrajni severovzhodni del slovenskega obmejnega gričevnatega sveta med spodnjimi tokovi Krke, Kobiljskega potoka in Ledave. Preučeno območje zajema blizu 56 km² ozemlja, na katerem je živel leta 1981. leta 6.750 prebivalcev ali 133 % več kot leta 1869, in sicer v sedmih naseljih (Čentiba, Dolga vas, Dolgovaške Gorice, Dolina pri Lendavi, Lendava, Lendavske Gorice in Pinče). V razpravi so podrobno predstavljene

naravnogeografske značilnosti, še posebej tiste podnebne razmere, ki pomembneje vplivajo na vinogradništvo. Kajti Lendavske gorice so naša najbolj vinorodna pokrajina, v kateri zavzemajo vinogradi kar 9 % vseh površin. V naslednjih poglavjih so pregledno orisane zgodovinske, gospodarske in prebivalstvene značilnosti Lendavskih goric, ki so po svoji geografski razčlenjenosti izredno zanimive in vredne tudi nadaljnega preučevanja.

D. M e z e nadaljuje z objavljanjem svojih novih raziskovalnih dosežkov s področja preučevanja hribovskih kmetij na Slovenskem. Za to knjigo Geografskega zbornika je pripravil razpravo "Kmetije na Šentviški planoti in v Trebuši" (str. 87-127). Vsebinsko je razprava razdeljena na osem poglavij, ki so usklajena z njegovimi, pred desetletjem izdelanimi in objavljenimi Osnovnimi smernicami za geografsko proučevanje hribovskih kmetij na Slovenskem (gl. Geografski vestnik, 52, str. 145-154, Lj. 1980). V razpravo je zajetih 219 domačij, ki so raztresene po 13 naseljih oziroma v 8 krajevnih skupnostih, ki sodijo v občino Tolmin. Domovi obravnavanih kmetij stoje v nadmorski višini od 300 do 927 m. Domačije merijo v povprečju 17.6 ha, od tega odpade na gozdove 38 % površin. Že pred desetletjem je izgubilo poljedelstvo svojo nekdanjo samozkrbno usmerjenost. Na redkih njivah sejejo žita in koruzo, v ostalem pa prevladujejo krmne rastline, predvsem silažna koruza. Gozd, mlečna govedoreja in zaposlitev v bližnjih industrijskih obratih dajejo ljudem po kmetijah osnovne vire za preživljanje. Po zbranih podatkih je samo 22.4 % kmetij perspektivnih in petina je takšnih, ki imajo zelo malo objektivnih pogojev za svoj nadaljnji obstoj.

I. V r i š e r objavlja razpravo "Centralna naselja v SR Sloveniji leta 1987" (str. 129-151). Na podlagi izbranih in nekaterih novih dopolnilnih kriterijev je razdelil naša

centralna naselja v sedem, kvalitetno različnih skupin, in sicer: krajevno (teh je 392 naselij), podeželsko ali industrijsko (151), občinsko (42), okrajno (6), okrožno (7), pokrajinsko (1) in republiško središče (1). V teh središčih ali centralnih naseljih je osredotočena naša poglavitna gospodarska moč in v njih je več kot devet desetih zaposlenih v terciarnih dejavnostih. Primerjava s K o k o l e t o v i m i izsledki iz leta 1967 je pokazala, da je prišlo v zadnjih dveh desetletjih do močne okrepitev omrežja najnižjih, to je krajevnih središč. Poleg njih so se pomnožila podeželska - industrijska središča, funkcijsko so se ojačala in razširila občinska središča in obe pokrajinski središči - Ljubljana in Maribor, medtem ko so nazadovale nekdanje "centralne vasi" in nekatera središča srednje stopnje.

F. B e r n o t je napisal "Temperature in slanost severnega Jadrana v odvisnosti od dotoka rečne vode" (str. 153-191). Objavljeni prispevek je zaokroženo poglavje iz obsežnejše razprave, ki osvetljuje oceanografske in druge značilnosti severnega Jadranskega morja, še posebej Tržaškega zaliva. Poudariti je treba, da je to ena izmed redkih domačih geografskih razprav, ki sega na področje oceanografskih raziskav našega morja. Osnovno gradivo za študijo je zbral avtor na križarjenjih po severnem Jadranu v letu 1965, ki so bila namenjena zbiranju sistematičnih meritev fizikalno-kemičnih, bioloških lastnosti in deloma tudi meteoroloških značilnosti severnega dela našega morja. Na osnovi številnih in raznovrstnih meritev, ki zajemajo tudi temperaturne in slanostne razmere morja, je F. B e r n o t ugotovil plitev površinski morski tok, ki se širi od ustja Pada proti zahodni istrski obali (med Rovinjem in Puljem).

A. K r a n j c in A. M i h e v c sta preučila "Poplavni svet ob Notranjski Reki" (str. 193-218). V razpravi so osvetljeni geografski vzroki in posledice poplav v posamez-

nih delih porečja. Notranjska Reka, ki predstavlja skupaj z Brkini "zeleni otok" sredi zakraselega obrobja, prestopi bregove svoje struge najpogosteje v poznojesenskih in zgodnjemzimskih mesecih. V povprečju poplavlja po šestkrat na leto in njene poplavne vode zalijejo okrog 630 ha kmetijskih zemljišč. Posebej so prikazane poplave v Škocjanskih jamah, katere prinašajo in odlagajo blato in drugo gradivo tudi na turistični poti, ki je speljana skozi jamski sistem. Z zgraditvijo zadrževalnikov in akumulacij na Molji v letih 1973-1978 in na Klivniku v obdobju 1984-1987, so doma la odpravili, predvsem pa zmanjšali dosedanji obseg poplavnega sveta ob Notranjski Reki.

Vse razprave so opremljene s potrebnim in zahtevnim znanstvenim aparatom, dokumentacijskim gradivom in povzetki ter izvlečki v angleškem jeziku. Karte, diagrame, grafikone in skice, ki nazorno ponazarjajo in dopolnjujejo tekstovni del razprav, sta izdelali kartografi v Geografskem inštitutu Antona Melika. Tudi osemindvajseto knjigo Geografskega zbornika, ki obsega 220 strani, sta uredila in za tisk pripravila akademik dr. I. G a m s in znanstveni svetnik SAZU dr. D. M e z e. V nakladi 1000 izvodov jo je natisnila Tiskarna "Jože Miškrič" v Ljubljani, izšla pa je ob 50. letnici Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Gaografski zbornik lahko kupite v knjigarni Cankarjeve založbe v Slovenski matici, Trg osvoboditve 7, Ljubljana.

Milan Natek

Fani Šarf

Občina Lendava. - Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja - 20. stoletje.

Ljubljana 1988, 173 str.

Z etnološkim topografskim pregledom za območje lendavske občine je sklenjeno več kot desetletno delo etnologinje Fanči Šarfove na

območju Pomurja. Z njeno četrto knjigo je zaokrožena kolikor toliko pregledna podoba etnološke topografije Pomurja, ki s svojimi značilnimi pokrajinskimi, gospodarskimi, socialnimi, prebivalstvenimi, kulturnimi in drugimi značilnimi potezami in posebnostmi združuje nadvse heterogen predel slovenske zemlje. S podobnim delom za Slovensko Porabje, ki ga je napisala Marija Kozar - Mukič (Ljubljana - Szombathely 1984, 224 str.), smo dobili sklenjen pregled z etnološko topografsko vsebino za celoten in skrajni severovzhodni predel Slovenije. V štirih oziroma petih knjigah, ki obsegajo blizu 750 strani in so ilustrirane z okrog 190 dokumentarnimi fotografijami in drugimi dokumenti, je zbrano nadvse dragoce- no gradivo, mimo katerega ne bo mogel nihče, ki se bo s kakršnegakoli vidika ukvarjal s človekom in pokrajinami med Slovenskimi goricami in Slovenskim Porabjem.

Etnološki topografski pregled občine Lendava, ki je izšel v knjižni izdaji ob lanskem lendavskem občinskem prazniku (konec junija 1988), razgrinja domala vse najpomembnejše oblike in sestavine človekovega dela in življenja pa njegovo bivanje v pokrajini, in sicer za obdobje zadnjih sto let. Knjigo je izdal Znanstveni inštitut Filozofske fakultete Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani, založila pa jo je Skupščina občine Lendava. Delo nam daje vpogled v tiste sestavine prostorske organizacije človekovega dela in bivanja v pokrajini, katere so odmerjale in opredeljevale način vsakdanjega življenja ali v preteklosti ali v sedanjosti.

Tudi za delo Etnološka topografija lendavske občine smemo trditi, da je temeljno delo, na katerega se bodo naslanjale in črpale njegovo bogato gradivo številne stroke, med njimi ne najmanj tudi geografija. Kajti zbrano, sistematizirano in komentirano gradivo nam ne ponuja samo zanimivega vpogleda v marsikdaj že pozabljeni ali pa sploh nepoznani utrip nekdanjega načina življenja, temveč nam